

प्रतिरथ आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्

प्रयुञ्जती दिव एति ब्रुवाणा मही माता दुहितुर्बोधयन्ती ।

आविवासन्ती युवतिर्मनीषा पितृभ्य आ सद्ने जोहुवाना ॥ ५.०४७.०१

प्रयुञ्जती- प्रकर्षयोगवती । ब्रुवाणा- मन्त्रस्तुता । दिवः- चिदाकाशात् । एति- आगच्छति । मही- महती । माता- जननी । दुहितुः- दुहितरं भूमिम् । बोधयन्ती । आविवासन्ती- अन्धकारं विवासयन्ती । युवतिः- तरुणी । मनीषा । पितृभ्यः- अस्मत्पूर्वाचार्येभ्यः । सद्ने- सद्मनि । आ जोहुवाना- आहूता ॥१॥

अजिरासस्तदप ईयमाना आतस्थिवांसौ अमृतस्य नाभिम् ।

अनन्तास उरवो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः ॥ ५.०४७.०२

अजिरासः- गतिशीलाः । तदपः- मूलशक्तिधाराः प्रति । ईयमानाः- गच्छन्तः । अमृतस्य नाभिम्- अमृतत्वम् । आतस्थिवांसः- उपासमानाः । अनन्तासः- अन्तरहिताः । उरवः- विस्तृताः । विश्वतः- सर्वतः । पन्थाः- मार्गाः । द्यावापृथिवी- द्यावापृथिव्यौ । परि यन्ति- परितो गच्छन्ति ॥२॥

उक्षा समुद्रो अरुषः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश ।

मध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजसस्पात्यन्तौ ॥ ५.०४७.०३

उक्षा- सेक्ता । समुद्रः- सम्यक् मोदयिता । अरुषः- रोचमानः । सुपर्णः- शोभनपतनः । पूर्वस्य पितुः- पूर्वभागस्य पालकस्यान्तरिक्षस्य । योनिम्- सदनम् । आ विवेश- प्रविवेश । दिवः- नभसः । मध्ये । निहितः । पृश्निः- अश्रुते प्राप्नोति एनं वर्ण इति पृश्निरिति सायणः । पृच्छयते अनेन इति पृश्निः । पर्षतीति वा । पृष् सेचने । अश्मा- स्थिरः । वि चक्रमे- व्याप्तो भवति । रजसः- अन्तरिक्षस्य । अन्तौ- पूर्वापरभागौ । पाति- पालयति ॥३॥

चत्वार ई बिभ्रति क्षेमयन्तो दश गर्भं चरसे धापयन्ते।

त्रिधातवः परमा अस्य गावो दिवश्चरन्ति परि सद्यो अन्तान्॥ ५.०४७.०४

चत्वारः- ऋत्विजश्चत्वारः। ईम्- एतं सूर्यम्। बिभ्रति- धारयन्ति। क्षेमयन्तः- क्षेममिच्छन्तः।
दश- दशसु दिक्षु। गर्भं- ज्योतिर्गर्भं सूर्यम्। चरसे- सञ्चाराय। धापयन्ते- स्थापयन्ति। अस्य-
एतस्य सूर्यस्य। परमाः- श्रेष्ठाः। गावः- रश्मयः। त्रिधातवः- त्रिविधाः। दिवः- नभसः। अन्तान्-
दिगन्तपर्यन्तम्। सद्यः- क्षणेन। परि चरन्ति ॥४॥

इदं वपुर्निवचनं जनासश्चरन्ति यन्नद्यस्तस्थुरापः।

द्वे यदी बिभृतो मातुरन्ये इहेह जाते यम्या३ सबन्धू॥ ५.०४७.०५

जनासः- हे जनाः। इदम्- एतत्। वपुः- सूर्यरूपम्। निवचनम्- स्तुत्यम्। यत्- यमाश्रित्य।
नद्यः। चरन्ति। आपः- उदकानि। तस्थुः। ईम्- एतं सूर्यम्। द्वे- अहोरात्रे। अन्ये- नानाविधे।
इहेह- अत्र। जाते। यम्या- नियमसम्पन्ने। सबन्धू- बन्धुभूते। मातुः- निर्मातुरन्तिके। बिभृतः-
धारयतः ॥५॥

वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वस्त्रा पुत्राय मातरौ वयन्ति।

उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना दिवस्पथा वध्वो यन्त्यच्छ॥ ५.०४७.०६

धियः- चित्तधारणाः। अपांसि- कर्माणि। वि तन्वते- उपासका विस्तारयन्ति। अस्मै- एतस्मै।
पुत्राय- वत्साय। मातरः- निर्मात्र्यो दिशः। वस्त्रा- वस्त्राणि तेजांसि। वयन्ति- निष्पादयन्ति।
उपप्रक्षे- सम्पर्के सति। मोदमानाः- हृष्यन्त्यः। वध्वः- आपो मूलशक्तिधाराः। वृषणः-
वर्षयित्र्यः। दिवस्पथा- देवयानेन। अच्छ- अस्मदभिमुखम्। यन्ति- सरन्ति ॥६॥

तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम्।

अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठां नमो दिवे बृहते सार्दनाय॥ ५.०४७.०७

मित्रावरुणा- हे मित्रावरुणौ । तत् । शम्- मङ्गळम् । योः- अमङ्गळपृथक्करणम् । अस्तु- भवतु ।
अग्ने- पावक सत्क्रतो । तत् । अस्तु । अस्मभ्यम्- नः । इदम्- अयम् । शस्तम्- मन्त्रः । अस्तु ।
गाधम्- स्थितिम् । उत- अपि च । प्रतिष्ठाम्- स्थितेरविच्छित्तिम् । अशीमहि- प्राप्नुयाम । बृहते-
महते । सादनाय- आश्रयाय । दिवे- द्योतकाय । नमः ॥७॥